

XV. Ex hoc autem quod D. Thomas 1-2, quæstione xx, articulo primo ad primum loquens de actu bono ex objecto dicit, quod in executione operis est effectus voluntatis, et sequitur ad voluntatem, satis colligitur, quod communicat illi distinctam moralitatem, quia se habent ut causa, et effectus. Et 2-2, quæstione III, articulo primo ad tertium ait D. Thomas, quod fides producit tamquam proprium actum confessionem exteriori, nulla alia virtute mediante. Si producit, non ergo comparatur ad illam ut analogum minus principale ad magis principale, in hoc quod solum denominative habeat ab illo moralitatem; quantum ad moralitatem enim producit a fide, non quantum ad entitatem materialem confessionis. Videantur ea, quæ supra adduximus ex D. Thoma quæstione LXXXI, articulo IV. Cum ergo oratio habeat pro objecto aliquid conforme rationi, et pertinens ad genus virtutis, ut statim ostenderetur, oportet quod hoc conveniat orationi intrinsece, quia semper ordo ad objectum intrinsecus est actui, nec provenit ei ex denominatione extrinseca. Et ita sicut actus ipse intrinsece habet hanc speciem ex objecto, ita debet illi correspondere habitus, a quo effective procedat secundum hanc speciem. Non est autem designare aliud principium, a quo oratio habeat hanc speciem, quæ sumitur ex cultu divino, nisi religionem, et consequenter ab illa debet effective procedere, sicut confessio fidei a fide.

XVI. Ad id quod opponebatur ex magistro Medina, et Cajetano, quod in actibus exterioribus solum invenitur per extrinsecam denominationem libertas, et moralitas, negatur id universaliter verum esse, quia multæ potentiæ sunt extra voluntatem, quæ formaliter, et intrinsece

libertatem participant, in quantum moventur a voluntate; et moralitatem, in quantum moventur a ratione. Est enim constans doctrina D. Thomæ dari passiones, quæ ex specie sua, et ordine intrinseco ad objectum sunt bonæ, vel malæ moraliter, ut patet in prima secundæ, quæst. xxiv, artic. IV, et quæst. LXXIV, artic. II ad tertium, ubi Cajetanus advertit contra Scotum, peccatum non solum esse formaliter in voluntate, licet solum in ipsa primo sit, quia ab ipsa primo originatur omnis ratio voluntarii; potest tamen in aliis potentiis a voluntate motis esse ratio peccati etiam formaliter. Et est regula generalis, quod omnes potentiæ, quæ sunt principia actuum, et non moventur despotice, et organice a voluntate, participant aliquam libertatem, et actus ab eis procedentes possunt esse formaliter morales, et liberi. Illæ autem potentiæ, quæ non sunt principia actuum sed organa, et instrumenta, sicut membra exteriora, non participant formaliter libertatem, ut est expressa doctrina D. Thomæ loco citato ex prima secundæ, quæst. LXXIV, artic. II ad tertium, quod maxime debet adverti, ut distinguamus in quibus potentiis formaliter invenitur libertas, et peccatum, et in quibus non. Multæ enim potentiæ ex conjunctione ad superiorem, intrinsece, et realiter perficiuntur. Sicut phantasia in homine ex conjunctione ad intellectum participat nobilitatem modum agendi, et quemdam discursum circa singularia: et appetitus sensitivus ex conjunctione ad voluntatem, et motione ipsius, quemdam modum, libertatis, quia non tantum habet obedire, et agi ad nutum voluntatis, ut membra exteriora, sed etiam habet agere cum aliqua resistantia ad voluntatem. Et sic supposita ista conjunctione, et motione voluntatis, non repugnat

multis potentiis elicere actus, qui formaliter, et non solum denominative sint liberi, et ex ordine ad suum objectum possint intrinsece participare moralitatem boni, aut mali. Et multo minus id repugnat intellectui, qui est propinquissimus voluntati. Et sicut motione voluntatis physice perficitur intellectus, ita quod multi actus eliciuntur physice ab ipso ex subordinatione ad voluntatem, sicut credere, et imperare, etc. sic etiam ex eadem motione per virtutem religionis potest elicere actum orandi. sed de his latius agitur locis citatis ex prima secundæ. Hæc circa primam propositionem S. Thomæ.

QUOMODO PETITIONI ESSENTIALITER
CONVENIAT EXHIBERE CULTUM DEO?

XVII. Circa secundam propositionem, scilicet, quod per orationem proprie et essentialiter exhibetur Deo cultus, et reverentia, restat probare quomodo hoc essentialiter conveniat orationi. Et tota difficultas reducit ad ipsam petitionem, quæ est actus intellectus, et distinguitur ab affectu, et desiderio orandi: petitio autem non videtur habere pro materia, neque pro motivo formali cultum divinum. Materia enim petitionis est res, quam petimus, et ejus impetratio est finis intentus a petente: ergo pro hac parte non respicit cultum, quia cultus exhibetur, et offertur Deo; petitio autem intendit accipere aliquid a Deo: offerre autem, et accipere opponuntur. Ex parte etiam motivi, et objecti formalis patet, quod homo in petendo non semper movetur ex veneratione, et reverentia divina, sed sine hoc quod cogitet de reverentia Dei, et intendat ejus cultum potest petere id, quod desiderat: ergo non habet es-

sentialiter petitio fieri ex motivo reverentiæ divinæ. Imo cum petitio sit expressio desiderii, et procuratio alicujus rei, quam volumus obtinere, ad eandem virtutem pertinet ad quam pertinet desiderare, et intendere, seu procurare aliquid. Et sic quando petimus temperantiam pertinebit ad virtutem temperantiæ hoc desiderium exprimere, et procurare. Et simile est de aliis virtutibus, quando eas petimus.

XVIII. Et confirmatur primo, quia petitio, ut tenet se ex parte intellectus, solum importat actum intellectus practici ordinativum ad alterum; hoc autem ex specie sua intrinseca non dicit cultum, et subjectionem ad Deum, sed solum exhibitionem, et propositionem ejus, quod debet facere: ergo ex intrinseca ratione ordinationis non habet petitio esse cultus, sed potius pertinere ad prudentiam, quæ est virtus ordinativa. Et denique confirmatur, quia formalis actus colendi respicit pro objecto id quod objective, et naturaliter est cultus; petitio autem non respicit aliquod objectum quod sit cultus. Nam sine hoc quod aliquis offerat Deo æstimationem de ipso (quod a multis assignatur ut materia cultus oblata per orationem) potest ipsum orare, et sine hoc quod oraret, potest ipsum æstimare. Et simile est de quocumque alio, quod dicitur offerri per orationem: ergo ex propriis, et intrinsecis oratio non habet cultum pro objecto.

XIX. Propter hoc pater Suarez supra citatus censet affectum petendi, seu orandi esse intrinsece, et ex specie sua actum religionis, et formalem cultum Dei; objectum autem hujus cultus formalis esse petitionem ipsam, quæ est actus intellectus, et imperatur ab illo affectu; iste autem affectus, ut sit actus religionis debet procedere ex reverentia Dei, et motivo colendi ipsam,

alias non erit formaliter cultus, sed si aliquis petat non ex hoc motivo, non erit formaliter actus colendi, sed materialiter, id est, materia referibilis in talem cultum. At vero pater Lessius libro II de justitia, cap. xxxvii, dubitatione II, numero VIII censet orationem formaliter et explicite esse actum spei, sed implicite, et interpretative esse actum religionis: et ita ad orationem inquit necesse est, quod concurrat internus actus spei, sed non religionis saltem explicite; per orationem enim expectamus aliquid ab eo, a quo petimus.

XX. Pro intelligentia tamen doctrinæ S. Thomæ et veritatis advertite, quod petitio habet duplicem ordinem. Primus est ad rem petitam, quam obtinere volumus: secundus ad personam a qua petimus. Si attendamus ordinem petitionis ad rem, sic constat, quod oratio non importat cultum, quia non offert aliquid, sed potius accipere intendit, nec pertinet ad determinatam virtutem, imo neque ad virtutem, quia, ut ait S. Thomas in IV, dist. xv, quæst. IV, artic. I, quæstiunc. II: « Oratio ex genere actus, quod genus est petitio, non importat aliquam rationem virtutis, sed absolute actum potentiae demonstrat, » id est, actum intellectus exprimentis desiderium. Si vero attendatur ordo petitionis ad personam, a qua petimus, sic si illa persona sit Deus, additur petitionis differentia quædam, qua pertinet ad rationem virtutis, et sic concludit ibi sanctus doctor: « Relinquitur ergo, quod ex hoc oratio speciem trahit, et ad rationem virtutis trahitur, quod est a Deo petitio; » et hoc modo essentialiter est cultus. Quod etiam expressit D. Thomas in hoc articulo in illis verbis: « Per orationem homo reverentiam Deo exhibet, in quantum ei se subiecit. » Ubi san-

ctus doctor ad colligendam speciem orationis solum consideravit respectum personæ petentis ad personam, a qua petimus.

XXI. Et ratio hujus est, quia oratio prius, et directius tendit ad superiorem, quam ad rem desideratam: oratio enim mediante superiore obtinet rem, quam ab ipso sibi dari petit: prius ergo tangit superiorem, quam rem obtinendam: respectu autem superioris oratio essentialiter est ordinatio quædam, qua petens ordinat, et disponit superiori quid debeat facere (ut dixit S. Thomas, articulo primo). Ex eo autem, quod ista ordinatio est inferioris ad superiorem, necessario importat subjectionem, quia inferior ut inferior se habet ad superiorem ut subiectus. Si ergo oratio essentialiter includit ordinationem inferioris ad superiorem, essentialiter quoque includit rationem subjectionis, et cultus, quia subiectio ad superiorem quædam reverentia, et cultus est. Igitur talis ordo petentis ad superiorem, a quo petimus, essentialiter constituit petitionem, et ponit illam in ratione cultus, cujus materia non est res petita, sed res subiecta, scilicet ipse petens, aut intellectus petentis, qui subiecitur superiori.

XXII. Quod declaratur amplius, quia imperium, et oratio se habent ex opposito, et consequenter habent eundem modum constitutionis: imperium autem non habet pro objecto specificativo rem imperatam, sed pro fine; essentialiter autem est ordinatio, qua efficaciter movetur inferior ad finem, quem intendit imperans: igitur id quod essentialiter specificat imperium est ordo ad inferiorem per modum moventis, cum efficaci intimatione, et exhibitione ejus, quod superiori fieri jubet. Similiter ergo oratio, quæ est ordinatio inferioris ad superiorem

opposita imperio, non debet habere pro objecto essentiali rem petitam, sed pro fine; est enim res petita objectum desiderii: et quia illam desideramus obtinere, adhibemus orationem tamquam medium obtinendi, objectum ergo orationis non est res petita, sed exhibitio desiderii ipsius petentis ad superiorem per modum subjectionis, quia qui sic ordinat, subiecit se alteri, et ostendit se indigentem, et alterum ut potentem sublevare: hic ergo respectus, seu ordo est, qui essentialiter constituit petitionem.

XXIII. Habent se ergo imperium, et oratio sicut motus assensus, et descensus, quorum specificativum primo, et per se est sursum, et deorsum, non autem id quod consequitur ex esse sursum, et deorsum. Sic primo, et per se imperium respicit inferius quod movet, et oratio superius; res vero quam desiderat obtinere non est specificativum motus orationis, sed est objectum desiderii quod petitio per motum ad superiorem intendit obtinere. Unde divisio specifica, et essentialis prudentiæ, quæ est virtus intrinsece imperativa, cujus præcipuus actus est præcipere sumitur per ordinem ad diversos subditos, et inferiores, quibus imperatur. Alia est enim prudentia regnativa, alia militaris, œconomica, etc. ut constat ex D. Thoma supra quæstione L, per tot. Quæ distinctio per ordinem ad diversos subditos accipitur. Igitur oratio est actus virtutis ex intrinseco ordine petentis ad superiorem, a quo petimus, in quantum est subiectio ad ipsum, et protestatio quædam excellentiæ sibi debitæ; quia tamen petimus in ordine ad aliquem finem, quem desideramus obtinere per orationem tamquam per medium, ideo oportet, quod oratio, ut sit actus virtutis, non petat

indecentia, sed sit petitio dicentium a Deo.

XXIV. Nec obstat, quod S. Thomas dicit loco citato ex quarto sententiarum, quod petere decentia non est de essentia orationis, quia etiam si a Deo indecentia petamus, oramus quidem, licet carnaliter: et sic magis pertinet ad bene esse orationis, quam ad rationem speciei. Respondetur enim, quod petere decentia non pertinet ad speciem orationis tamquam objectum, sed petitio a Deo constituit intrinsece objectum orationis, ut ibi dicit D. Thomas; propter quod etiam nos dicimus, quod res petita non est objectum orationis; est tamen circumstantia finis requisita ad bene esse orationis, et tamquam accidens illius: ita tamen quod si tollatur ista circumstantia, et ponatur contraria, scilicet petere indecentia reddatur actus malus, et destruat virtutis ratio: bene enim contigit actum bonum ex genere, seu ex objecto reddi malum ex circumstantia prava: sicut etiam homo, si tollatur ab eo aliquod accidens, verbi gratia calor naturalis, destruetur.

XXV. Ex dictis patet, quomodo ratio secundum quod est petitio a Deo sit essentialiter actus virtutis dantis Deo subjectionem, et cultum, non autem actus alicujus doni, ut ostendit S. Thomas loco citato in quarto sententiarum; tum, quia dona Spiritus sancti solum sunt in habentibus gratiam, oratio autem potest convenire etiam peccatoribus; tum, quia ad nullum donum pertinet respicere Deum per subjectionem cultus, qualis est petentis a persona a qua petimus, licet possit convenire aliquibus donis facere id, quod viam præparent ad orationem, sicut dono sapientiæ contemplari divina per altissimas causas, id est, per unionem ad ipsum Deum; et

dono intellectus ascendere ad cognoscenda divina per modum simplicis intellectus; et dono scientiæ ascendere ad Deum ex cognitione causarum inferiorum, et recognitione propriæ miseriæ, non tamen ascendere per modum subjicientis se ad superiorem; timor autem prius dicit resilientiam a magnitudine majestatis divinæ, quam ascensum ad ipsum.

XXVI. Secundo patet, solutio difficultatis positæ a principio. Negamus enim materiam orationis esse rem petitam, confunditur enim materia desiderata, et concupita cum materia subjectata Deo per orationem. Quando enim desideramus rem, quam petimus, illa est materia, et objectum desiderii; ad obtinendum vero illam per orationem subjicimus nos, et intellectum nostrum superiori; et hæc est materia subjecta, et oblata in cultum Deo per orationem, ut D. Thomas dicit hic solutione ad tertium. Similiter negamus, quod formale motivum orationis non sit reverentia ad superiorem, licet aliquis non cogitet in actu signato, et quasi per reflexionem se velle colere Deum; hoc enim ipso quod accedit ad petendum aliquid intendens illud obtinere per orationem, consequenter intendit illud obtinere per subjectionem sui ad superiorem, et consequenter per reverentiam, et cultum superioris. Idem est ergo moveri ex reverentia quod moveri ex subjectione sui ad superiorem, quia subiectio ad alterum reverentia quædam est. Et sicut est impossibile habere motum sursum, quin intendatur locus superior ex loco inferiori, sic impossibile est habere motum orationis, quin procedat ex subjectione inferioris ad superiorem, quæ subiectio est motivum reverentiæ.

XXVII. Quod vero dicitur pertinere

ad eandem virtutem velle aliquid, et exprimere desiderium ejus, ac procurare illud, expresse hic negatur a S. Thoma solutione ad secundum, dum dicit, quod desiderare cadit sub præcepto charitatis, petere autem sub præcepto religionis, et ratio est clara, quia petere non importat præcise exprimere desiderium, sed exprimere cum ordinatione inferioris ad superiorem, in quo imbibitur peculiaris ratio virtutis, quæ non est in desiderio.

XXVIII. Ad secundum negatur, quod petitio non habeat pro materia aliquid quod offerat Deo; expresse enim ponit S. Thomas solutione ad tertium, quod oratio offert Deo mentem, quam ei præsentat, sicut per alios actus religionis offerentur Deo membra, vel res exteriores: per hoc enim quod petitio est ordinatio inferioris ad superiorum, qua se subicit illi, consequenter seipsum tamquam materiam subjectam offert in cultum Dei, solum enim per subjectionem ordinatur inferior ad superiorem, et hæc subiectio est materia oblata Deo per petitionem, non autem æstimatio aliqua de potentia, et majestate Dei. Unde constat in vanum laborare Suarez quando ponit, quod petitio ipsa, quæ est actus intellectus, sit res oblata Deo per affectum orandi, et ipsum affectum esse formaliter actum religionis, quando procedit ex motivo colendi Deum, alias solum materialiter. Hæc enim omnia procedunt ex inconsideratione profundæ hujus doctrinæ D. Thomæ, qui posuit petitionem, seu orationem, prout est actus intellectus, considerandam esse ut ordinationem inferioris ad superiorem, in qua inferior ei subicitur petendo, atque adeo intrinsece, et formaliter ex sua essentiali ratione importare cultum, et reverentiam ad Deum, et habere

pro materia oblata ipsam mentem, quam superiori subicit. Si enim petitio ipsa sit vera petitio, et debito modo fiat, semper includit hoc motivum, et hanc rationem formalem subjiendi se Deo, quod est colere, et venerari ipsum. Nec oportet recurrere ad affectum orandi, quando procedit ex motivo colendi Deum, cum ex intrinseca ratione sua hoc habeat petitio. Similiter oratio non est essentialiter expectatio rei petitiæ, ut putavit pater Lessius, confundens orationem cum expectatione; non enim per orationem expectamus, sed prius speramus a Deo auxilium, ut oremus, et sic virtus spei præcedit orationem; et iterum oramus ad obtinendum aliquid a Deo, et media oratione expectamus effectum orationis; ipsa ergo oratio est subiectio petentis, non expectatio, quia post petitionem expectamus consecutionem rei petitiæ, et sic se habet oratio, ut medium obtinendi id quod speramus.

XXIX. In secunda conclusione D. Thomæ solum advertit, quod licet intellectus sit nobilior voluntate, tamen devotio, quæ est actus voluntatis, est principalior actus religionis simpliciter loquendo, quam oratio, quæ est actus intellectus, quia in ratione cultus est melior, et perfectius attingit Deum in serviendo, et obsequendo voluntas, quam intellectus; cum enim voluntas sit potentia, quæ reliquas movet ob libertatem suam, ideo subiectio hujus potentiæ ad Deum est major et universalior subiectio, quia ratione ejus Deo reliquæ potentiæ subjiuntur, etiam intellectus; movet enim voluntas intellectum, ut Deo subjiatur, et ita ex hoc quod voluntas est principium subjiendi intellectum Deo, principalior actus, in ratione subjiendi, et colendi est ille, quo offertur, et subicitur Deo voluntas, quia ille actus, quo offer-

tur intellectus pendet a voluntate, licet ex parte rei oblata quasi materialiter, et entitative considerata perfectior sit actus orationis, quo offertur intellectus, non tamen secundum proportionem, et ordinem ad obsequendum Deo.

QUID DE PRÆCEPTO ORATIONIS.

XXX. Circa tertiam conclusionem oportet explicare obligationem orationis, quantum attinet ad præceptum juris divini, aut naturalis, nam de ecclesiastico præcepto postea agemus in tractatu de horis canonicis. Cum autem sit duplex obligatio ad aliquid faciendum, alia secundum necessitatem medii; alia secundum necessitatem præcepti, utraque declaranda a nobis est in oratione. Supponendum est autem, quod necessitas medii differt a necessitate præcepti in hoc quod necessitas medii sumitur pure ex ordine ad finem, quem intendimus consequi, et quia beatitudo est finis ultimus, et finis simpliciter, ad quem omnes tendimus, necessitas medii dicitur, quando aliquid est medium necessarium, sine quo obtineri non potest talis finis, quod est esse medium necessarium ad salutem. Necessitas autem præcepti non sumitur ex fine, sed ex ordine ad præcipientem, qui per præceptum, et imperium cogit inferiores sibi obedire in aliqua materia, non tamen ab ipso pendet consecutio finis, quia si tollatur, vel excusetur quis a præcepto, adhuc potest consequi finem; sublato autem medio necessario, non potest finis consequi.

XXXI. Secundo supponendum est, quod necessitas medii non est una, sed multiplex, et habet latitudinem, aliquando enim medium est neces-